

नलोपाख्यानम्

1

॥ बृहदश्व उवाच ॥

bṛhant - высокий, большой, огромный, сильный, обильный, достаточный;

आसीद्राजा नलो नाम वीरसेनसुतो बली ।

उपपन्नो गुणैरिष्टै रूपवानश्वकोविदः ॥ १ ॥

vīrasena *m nom. pr.* - царь Вирасена (*отец Наля*);

ura√pad IV Ā. - достигать, доставаться, сбываться, оказываться верным; *p.p.* одаренный, исполненный, обладающий;

gūravant - видный, стройный, красивый;

kovid - знающий, знаток;

अतिष्ठन्मनुजेन्द्राणाम् मूर्ध्नि देवपतिर्यथा ।

उपर्युपरि सर्वेषामादित्य इव तेजसा ॥ २ ॥

manuja *m* - человек;

manujendra *m* - царь;

mūrdhan *m* - голова; лоб, чело;

urari - на, сверху; над, вверху (*G.*); *uragu urari* высоко над;

tejas *n* - острота, огонь, жар, зной; блеск, красота, величие, достоинство;

ब्रह्मण्यो वेदविच्छूरो निषधेषु महीपतिः ।

अक्षप्रियः सत्यवादी महानक्षौहिणीपतिः ॥ ३ ॥

brahmaṇya - брахманский; благочестивый, набожный;

śūra - мужественный, отважный; *m* герой; воин;

niṣadha *m nom.pr.* - народа;

mahīpati *m* - царь;

akṣa *m* - очко, кость; игра в кости;

akṣauhiṇī *f* - большое войско; *-pati m* полководец;

ईप्सितो वरनारीणामुदारः संयतेन्द्रियः ।

रक्षिता धन्विनां श्रेष्ठः साक्षादिव मनुः स्वयम् ॥ ४ ॥

īpsita *p.p.des. om √āp; n* - желание; *acc. adv.* желаемо, угодно;

udāra *m* - возвышенный, благородный, прекрасный, прелестный;

dhanvin *m* - стрелок (из лука);

sākṣāt *adv.* - перед глазами, с виду, видимо, словно;

manu *m nom. pr.* - родоначальник людей;

तथैवासीद्विदर्भेषु भीमो भीमपराक्रमः ।

शूरः सर्वगुणैर्युक्तः प्रजाकामः स चाप्रजः ॥ ५ ॥

vidarbha *m - nom. pr. sg.* страны, *pl.* народа;

bhīma - страшный, наводящий страх; *m nom. pr.* Бхима;

parākrama *m* - могущество, мощь;

prajā *f* - народ, население, подданные; дети, потомство, поколение; создание, существо;

स प्रजार्थे परं यत्नमकरोत्सुसमाहितः ।

तमभ्यगच्छद् ब्रह्मर्षिर्दमनो नाम भारत ॥ ६ ॥

yatna *m* - усилие, напряжение сил, старание, усердие, труд;
abhi√gam I P. - подходить, приближаться, приходить, посещать;

तं स भीमः प्रजाकामस्तोषयामास धर्मवित् ।

महिष्या सह राजेन्द्र सत्कारेण सुवर्चसम् ॥ ७ ॥

satkāra *m* - угощение, прием, оказывание чести, внимательное обращение с к.-л.;
suvarcas - прелестный, славный, великолепный;

तस्मै प्रसन्नो दमनः सभार्याय वरं ददौ ।

कन्यारत्नं कुमारांश्च त्रीनुदारान्महायशाः ॥ ८ ॥

prasanna (*p.p. om gra√sad*) - спокойный, благосклонный, милостивый, умилованный,
умиленный, довольный; чистый, ясный;

yaśas *n* - слава, известность; почет; уважение;

दमयन्ती दमं दान्तं दमनं च सुवर्चसम् ।

उपपन्नान्गुणैः सर्वैर्भीमान्भीमपराक्रमान् ॥ ९ ॥

√dam IV P. (*p.p. dānta*) быть кротким, *caus.* укрощать, обуздывать; *p.p.* обузданный,
смирный, смирный, терпеливый;

दमयन्ती तु रूपेण तेजसा यशसा श्रिया ।

सौभाग्येन च लोकेषु यशः प्राप सुमध्यमा ॥ १० ॥

saubhāgya *m* - миловидность, прелесть, грация;
sumadhyamā *f* - женщина с тонкой талией, стройная;

अथ तां वयसि प्राप्ते दासीनां समलंकृतम् ।

शतं शतं सखीनां च पर्युपासच्छचीमिव ॥ ११ ॥

vaṅyas *n* - возраст, зрелый или юный возраст;
samalam + √kar VIII U. - украшать;
pari-upās (pari-upa√ās) II Ā. - окружать, прислуживать;
śacī *f* - богиня Шачи, супруга Индры;

तत्र स्म राजते भैमी सर्वाभरणभूषिता ।

सखीमध्ये ऽनवद्याङ्गी विद्युत्सौदामनी यथा ॥ १२ ॥

bhaimī *f patron.* - Дамаянти;
ābharaṇa *n* - украшение, убор, наряд, драгоценности;
madhya - средний; *n* середина, талия; *loc.* среди, в;
anavadya - безукоризненный, безупречный;
vidyut - сияющий; *n* свет, свечение; *f* молния;
saudāmanī *f* - яркая молния;

अतीव रूपसम्पन्ना श्रीरिवायतलोचना ।

न देवेषु न यक्षेषु तादृग्रूपवती क्वचित् ॥ १३ ॥

atīva *adv.* - чрезвычайно, очень;
sam√pad IV Ā. - достигать, доставаться, сбываться, оказываться верным;
āyata (*p.p. om ā√yam*) - продолговатый;
tādṛś (mṅ. tādṛśa) - такой, такого же вида, подобный;
gūravant - видный, стройный, красивый;
kva - где? куда? + cid, api - где-нибудь, куда-либо; na kv.. - нигде, никуда;

मानुषेष्वपि चान्येषु दृष्टपूर्वाथवा श्रुता ।

चित्तप्रमाथिनी बाला देवानामपि सुन्दरी ॥ १४ ॥

pramāthin - возбуждающий, приводящий в замешательство;
citta-pramāthin - очаровательный;

नलश्च नरशार्दूलो लोकेष्वप्रतिमो भुवि ।

कन्दर्प इव रूपेण मूर्तिमानभवत्स्वयम् ॥ १५ ॥

śārdūla *m* - тигр;
apratima - несравненный, бесподобный, превосходящий;
kandarpa *m* - бог любви;
mūrtimant - воплощенный, олицетворяющий;

तस्याः समीपे तु नलं प्रशशंसुः कुतूहलात् ।

नैषधस्य समीपे तु दमयन्तीं पुनः पुनः ॥ १६ ॥

pra√śams I P. - восхвалять, прославлять ;
kutūhala *n* - любопытство, интерес, усердие; *abl. adv.* усердно;
naiṣadha - нишадец, прозвище Наля;

तयोरदृष्टकामो ऽभूच्छृण्वतोः सततं गुणान् ।

अन्योन्यं प्रति कौन्तेय स व्यवर्धत हृच्छयः ॥ १७ ॥

anyonya (anyas + anya) - друг друга;
prati *praep.* - против, к, относительно;
hṛcchaya *m* - любовь;

अशक्नुवन्नलः कामं तदा धारयितुं हृदा ।

अन्तःपुरसमीपस्थे वन आस्ते रहो गतः ॥ १८ ॥

antaḥpura *n* - женский терем, гарем;
√ās II Ā. - сидеть; жить, пребывать; *caus.* усаживать, ставить;
gahaṣ *n* - уединение, уединенное место; *acc. loc. adv.* наедине, тайно, втайне, исподтишка;

स ददर्श ततो हंसाञ्जातरूपपरिष्कृतान् ।

वने विचरतां तेषामेकं जग्राह पक्षिणम् ॥ १९ ॥

jātarūpa - красивый, золотой; *n* золото;
pariṣ√kar VIII U. - снабжать, украшать; *p.p.* снабженный, украшенный;
vi√car I P. - расходиться, прохаживаться, бродить, странствовать, жить; *caus.* мешкать, медлить;

ततो ऽन्तरिक्षगो वाचं व्याजहार नलं तदा ।

हन्तव्यो ऽस्मि न ते राजन्करिष्यामि तव प्रियम् ॥ २० ॥

vy-ā√har I P. - высказывать, говорить; выказывать, оказывать (*знаки почтения*);

दमयन्तीसकाशे त्वां कथयिष्यामि नैषध ।

यथा त्वदन्यं पुरुषं न सा मंस्यति कर्हिचित् ॥ २१ ॥

sakāśa *m* - близость, присутствие; *acc.* к, в *abl.* от, из, *loc.* при, у;
karhi - когда? + *cid* - когда-либо; *na karhi* - никогда;

एवमुक्तस्ततो हंसमुत्ससर्ज महीपतिः ।

ते तु हंसाः समुत्पत्य विदर्भानगमंस्ततः ॥ २२ ॥

ut√sarj VI P. - выпускать, испускать, поднимать (голос); покидать, бросать;
sam-ut√pat I P. - подниматься, возноситься; исчезать; вспархивать;

विदर्भनगरीं गत्वा दमयन्त्यास्तदान्तिके ।

निपेतुस्ते गरुत्मन्तः सा ददर्श च तान्गणान् ॥ २३ ॥

antika *n* - близость; *acc. abl.* к; *loc.* вблизи, при, у;
ni√pat I P. - падать; выпадать, доставаться; попадать, достигать, спускаться, слетать;
garutmant - крылатый; *m* птица;

सा तानद्भूतरूपान्वै दृष्ट्वा सखीगणावृता ।

हृष्टा ग्रहीतुं खगमांस्त्वरमाणोपचक्रमे ॥ २४ ॥

adbhuta - дивный, чудный;
upa√kram I Ā. - подходить,; приближаться, приходить, подбегать; начинать;

अथ हंसा विससृपुः सर्वतः प्रमदावने ।

एकैकशस्तदा कन्यास्तान्हंसान्समुपाद्रवन् ॥ २५ ॥

vi√sarp I P. - расходиться, разлетаться;
pramadāvana *n* - увеселительный лес для гаремных женщин;
ekaikaśas *adv.* - каждый сам по себе;
sam-upa√dru I P. - броситься в погоню за к.-л.;

दमयन्ती तु यं हंसं समुपाधावदन्तिके ।

स मानुषी गिरं कृत्वा दमयन्तीमथाब्रवीत् ॥ २६ ॥

sam-upa√dhāv I P. - подбегать;

दमयन्ति नलो नाम निषधेषु महीपतिः ।

अश्विनोः सदृशो रूपे न समास्तस्य मानुषाः ॥ २७ ॥

तस्य वै यदि भार्या त्वं भवेथा वरवर्णिनि ।

सफलं ते भवेज्जन्म रूपं चेदं सुमध्यमे ॥ २८ ॥

varavarṇin - имеющий красивый цвет лица; *f ī* красавица;
saphala - с плодами, плодоносный (намек на получение детей);
janman *n* - жизнь, рождение, происхождение;

वयं हि देवगन्धर्वमानुषोरगराक्षसान् ।

दृष्टवन्तो न चास्माभिर्दृष्टपूर्वस्तथाविधः ॥ २९ ॥

tathāvidha - таковой, такой, подобный;

त्वं चापि रत्नं नारीणां नरेषु च नलो वरः ।

विशिष्टाया विशिष्टेन सङ्गमो गुणवान्भवेत् ॥ ३० ॥

viśiṣṭa (*p.p. om √siṣ*) - особый, квалифицированный, превосходный, отличный;
saṅgama *m* - соединение, свидание, встреча;
guṇavant - преисполненный хороших качеств; добродетельный, полезный;

एवमुक्त्वा तु हंसेन दमयन्ती विशाम्पते ।

अब्रवीत्तत्र तं हंसं त्वमप्येवं नले वद ॥ ३१ ॥

viś f - место жительства; племя, народ; *pl.* люди;

तथेत्युक्त्वाण्डजः कन्यां विदर्भस्य विशाम्पते ।

पुनरागम्य निषधान्नले सर्वं न्यवेदयत् ॥ ३२ ॥

ni√vid caus. - извещать, давать знать о ч.-л., уведомлять; называть, рассказывать, объявлять, предлагать;

॥ इति नलोपाख्याने प्रथमः सर्गः ॥